

Љубица Шљукић Туцаков
Факултет организационих наука
Универзитет у Београду

Читати Јудиту Шалго

Стварни и имагинарни светови Јудите Шалго / Силвиа Дражић. – Нови Сад : Алумнисткиње родних студија: Футура публикације, 2013 (Петроварадин : Workshop). – 192 стр. ; 21 цм. ISBN 978-86-7188-146-3

Веома је мали број жена писаца код нас о чијим делима су написане монографије. О Јудити Шалго до сада су излазили текстови махом у књижевној периодици; тicali су се њених појединачних дела или су она била предмет упоредне анализе у корпусу женске књижевности. *Стварни и имагинарни светови Јудите Шалго* (у заједничком издању Алумнисткиња родних студија и Футура публикације) прва је књига посвећена овој списатељици, тј. књижевности коју је писала. Ауторка Силвиа Дражић, у складу са актуелним токовима проучавања женске књижевности, својом књигом жели да скрене пажњу на Јудиту Шалго и укаже на значај и квалитет њеног књижевног опуса. Нажалост, ова списатељица се (још увек) не чита, о њој се не зна, не говори и не пише довољно. Њено име или дело познато је онима који се баве проучавањем књижевности коју пишу жене и невеликом броју људи изван тог круга.

Како и сама Силвиа Дражић (филозофкиња по образовању) наглашава, ова књига је заправо њена незнатно измењена докторска дисертација, одбрањена на Центру за родне студије Универзитета у Новом Саду. Насловом књиге, *Стварни и имагинарни светови Јудите Шалго*, ауторка указује на оно што сама назива *основним поетичким ставом*¹ Јудите Шалго: однос реалног и имагинарног, стварног и уметничког, карактеристичним за целокупно њено стваралаштво – поезију, прозу и есеје, у којима се актуелни политички и културни догађаји, свакодневица, лични живот и све остало што је окружује преламају кроз уметност и постоје уз њу истовремено и равноправно, делујући узајамно једно на друго. Ова књига је ипак фокусирана на прозу – романе и приче, који су предмет њене критичке анализе, а поезија или есеји посматрају се онда када је потребно показати генезу одређене теме или као помоћ у тумачењу и слично. Осим односом реалности и фикције, рад се бави још једном темом са којом је ова, према ауторки, вишеструко повезана и испреплетана – потрагом за идентитетом.

¹ Силвиа Дражић, *Стварни и имагинарни светови Јудите Шалго* (Нови Сад: Алумнисткиње родних студија, Футура публикације, 2013) :15.

Постављајући теоријске и методолошке оквире у којима се креће њено истраживање и интерпретација дела Јудите Шалго, Силвиа Дражић у првом сегменту књиге пише о феминистичкој књижевној теорији и критици, гинокритици, студијама рода и студијама културе. Даље, смештањем Јудите Шалго у контекст неоавангарде, феминизма и постмодернизма покушава се одредити утицај који је сваки од поменутих дискурса имао на њено писање. Исцрпан опис настанка југословенске и новосадске неоавангарде шездесетих и седамдесетих година двадесетог века, њених циљева и деловања веома је драгоцен, с обзиром на чињеницу да о том покрету није написано превише литературе. Ауторка примећује да се усмереност на језички експеримент, карактеристична за овај покрет, код Јудите Шалго поклопила са жељом за, како је сама говорила, „освајањем језика“, будући да српски језик којим је писала није био и њен матерњи (то је био мађарски). Неспорним сматра и утицај феминизма и питања која у то време почиње да отвара (нарочито проблем женског ауторства) на њен рад, мада се Јудита Шалго никада није изјашњавала као феминисткиња. Коначно, посматра постмодернизам и његов утицај у све сфере друштва, културе и уметности, а који се у делу Јудите Шалго огледа, између осталог, у промени жанра (из поезије у роман) и наративним поступцима. Након теоријског и контекстуалног, следи главни и најобимнији сегмент књиге – интерпретативни. Дела која су предмет тумачења излажу се хронолошки – први роман *Траг кочења*, збирка прича *Да ли постоји живот* и постхумно објављени недовршени роман *Пут у Биробициан* – и то да би се указало на генеалогичку тему које су, према Силви Дражић, централне теме уметности Јудите Шалго: раније поменути однос стварног и имагинарног и питање идентитета (које се тематизује тројако, као списатељски, јеврејски и женски идентитет). Трагом ових двеју тема, које чине основну нит интерпретације, док посматра како се оне развијају, испољавају и функционишу у сваком од појединачних дела и њиховим различитим аспектима, ауторка доноси и темељну анализу тих дела, а најподробнију у *Путу за Биробициан*. Притом, узима у обзир и до сада написане текстове о Јудити Шалго и усваја неке од закључака аутора тих радова, али и доноси сопствено виђење – на пример, поступак писања по туђим насловима у причама *Да ли постоји живот* повезује са проблематиком „стрепње од ауторства“, путовање јунакиње Берте Папенхајм из *Пута у Биробициан* посматра из угла покрета екофеминизма итд. Понекад у помоћ позива дневнике и есеје Јудите Шалго, у којима се откривају њена запажања, ставови и сећања, али се не бави биографијом ауторке, осим када је то, према њеном мишљењу, од значаја за разумевање дела (као у случају већ помињаног „освајања“ нематрењег језика или догађаја из детињства у време Другог светског рата, када једна мајка буде „замењена“ другом, што Силвиа види као узрок опседнутости темом идентитета). Осим детаљну анализу, књига нуди и веома интересантну слику културног и књижевног (и политичког, од кога се изгледа, овај тада није могао одвојити) живота Новог Сада из периода у коме је стварала Јудита Шалго.

Чини се да је књига на посредан начин и експликација зашто Јудита Шалго није заузела значајније место у нашој литератури (неки су разлози уметнички, али не

вредносни; неки, изгледа бројнији, – неуметнички: пол, религиозна припадност, кратак живот, политичка неподобност). Силвиа Дражић у својој књизи поставља питање о положају жена писаца у историји и критици српске књижевности и сматра да се, упркос бројним писањима на ту тему, њихов статус није много променио. Истиче да је веома важно наставити проучавање и тумачење списатељица из угла феминистичке књижевне теорије, како би оне коначно биле препознате и заузеле достојно место у нашој књижевности (не мислећи при томе на канон у традиционалном смислу термина – ауторка је свесна комплексности питања канона и односа књижевности који пишу жене према њему, као и вишеструких решења која нуди феминизам); у том контексту се и проучава дело Јудите Шалго. Ова књига јесте намењена првенствено проучаваоцима књижевности, али се надамо да ће имати далекосежније последице по видљивост женских писаца, нарочито Јудите Шалго, коју заиста треба читати.